

NEBOJŠA ŠARKIĆ,
ZORAN VAVAN

MOGUĆI OBLICI PORAVNANJA KOJI SE SPROVODE U IZVRŠNOM POSTUPKU

Zakon o izvršenju i obezbeđenju konkretno je odredio koja se dokumenta mogu izvršiti i koje uslove moraju ispuniti da bi bili osnova za donošenje rešenja o izvršenju. U okviru izvršnog postupka, strane mogu sklopiti sporazum o poravnanju koji predstavlja izvršnu ispravu. U radu smo obradili pojedine oblike i vrste sporazuma koji mogu nastati u izvršnom postupku i steći status izvršne isprave. Ukazali smo i na važnost mirnog rešavanja sporova, ali i na oprez prilikom zaključivanja sporazuma, budući da njihov sadržaj ne sme biti u suprotnosti sa zakonskim odredbama.

Ključne reči: *izvršna isprava, izvršni postupak, sporazum, poravnanje*

U V O D

Zakonom o izvršenju i obezbeđenju¹ (u daljem tekstu: ZIO) utvrđeno je koje isprave predstavljaju osnov za prinudno izvršenje, odnosno namirenje potraživanja. U skladu sa ovim aktom, samo izvršna i verodostojna isprava predstavljaju osnov za donošenje rešenja o izvršenju. Ukoliko neka isprava na

Prof. dr Nebojša Šarkić, dekan i redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu.

Zoran Vavan, doktorand Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu i asistent Fakulteta za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić Novi Sad.

¹ "Sl. glasnik RS", br. 106/2015, 106/2016 - autentično tumačenje, 113/2017 - autentično tumačenje i 54/2019

osnovu koje izvršni poverilac predlaže izvršenje nema svojstvo izvršne ili verodostojne isprave, ne može ni biti doneto rešenje o izvršenju. Naš zakon se opredelio za kombinovani metod u kome su izvršne i verodostojne isprave taksativno nabrojane, ali se ostavlja mogućnost da to mogu biti i isprave koje su drugim zakonom određene kao izvršne isprave.²

Iz izvršnog naslova proističe dužnost suda da na predlog ovlašćenog subjekta dozvoli i sprovede izvršenje. U izvršnom naslovu treba da bude navedena sadržina, obim i vrsta izvršenja ili činidbe, kao i legitimacija stranaka.³ Izvršna isprava je pojedinačni pravni akt na osnovu koga se može tražiti prinudno izvršenje. Izvršnom ispravom na zakonit način utvrđuje se stvarna legitimacija izvršnog poverioca, te obaveza izvršnog dužnika, postojanje obima potraživanja i njegova dospelost. Osnovna podela izvršnih isprava odnosi se na domaće i strane izvršne isprave.

U ovom radu mi ćemo se pretežno baviti pitanjem koje izvršne isprave mogu biti predmet sudskog izvršnog postupka, a koje su nastale kao rezultat kompromisa, odnosno saglasnosti volja stranaka. Iako na prvi pogled izgleda da je ovo pitanje jasno, analizom odredbi ZIO, kao i drugih propisa, ukazaćemo na probleme koji se mogu javiti u praksi.

SUDSKA I UPRAVNA ODLUKA I PORAVNANJE

Osnov izvršnog postupka često predstavlja odluka suda. Kada je reč o postupcima izvršenja u građanskim stvarima, to su pre svega presude ili rešenja koji su doneti u parničnom ili vanparničnom postupku. Pod sudskom odlukom ZIO smatra presudu, rešenje i drugu odluku donetu u postupku pred sudom, domaćim arbitražnim sudom i sudom časti pri privrednoj komori, a sudskim poravnanjem smatra poravnanje zaključeno pred sudom, domaćim arbitražnim sudom ili sudom časti pri privrednoj komori, dok pod upravnom odlukom smatra rešenje ili zaključak donete u upravnom postupku, a pod upravnim poravnanjem – poravnanje zaključeno u upravnom postupku.⁴

Ipak predmet našeg interesovanja u ovom radu biće poravnanja koja su predmet izvršenja, te eventualne teškoće koje mogu nastati. ZIO predviđa da se sudsko poravnanje, poravnanje zaključeno u upravnom postupku ili pak javnobeležnički akt mogu sprovesti u sudskom izvršnom postupku ako je potraživanje

² Više o izvršnoj ispravi i izvršnom naslovu, v. u: Borislav Blagojević, *Sistem izvršnog postupka*, Geca Kon, 1937, Beograd

³ Član 47. stav 1. ZIO

⁴ Član 42. ZIO.

po poravnanju dospelo⁵. To praktično podrazumeva protek roka koji je utvrđen u poravnanju za ispunjenje određene obaveze. Dospelost ovog potraživanja dokazuje se zapisnikom o poravnanju ili javnom ispravom ili ispravom overenom po zakonu.⁶ To dalje znači da se na poravnanje neće stavljati potvrda pravnosnažnosti i izvršnosti suda ili organa pred kojim je zaključeno poravnanje, već će se samo na osnovu overenog zapisnika dokazivati da je protekao rok za dobrovoljno ispunjenje obaveze koja je poravnanjem utvrđena. Dospelost se može dokazivati javnom ispravom, a javna isprava je akt državnog organa ili drugog ovlašćenog organa i kao takva svojom sadržinom odnosno nekim podacima potvrđuje dospelost potraživanja – poravnanja. Overena isprava je privatna isprava kojom je overen potpis lica koji je izdao tu ispravu. To će najčešće biti zajednička izjava i sporazum izvršnog dužnika i poverioca kojim se potvrđuje dospelost potraživanja ili pak samo overena izjava izvršnog dužnika kojom se potvrđuje dospelost potraživanja iz poravnanja.

Dospelost poravnanja ne može se dokazivati u parničnom postupku, već se ona dokazuje, kao što smo naveli, zapisnikom o poravnanju ili javnom ispravom. Ovakav stav zakonodavca može proizvesti određene negativne posledice i probleme za izvršne poverioce posebno ukoliko je tekst poravnanja koje je zaključeno pred sudom ili organom uprave nejasan i iz njega se ne može utvrditi kada je dospela obaveza, tj potraživanje, a izvršni poverilac dospelost iz bilo kog razloga ne može dokazati javnom ispravom ili ispravom koja je overena saglasno zakonu. Polazeći od navedenog potrebna je i dodatna preciznost i jasnoća i pažljiv pristup kada je u pitanju postupanje sudije. Na taj način bi se izbegle sve eventualne nejasnoće u pogledu dospelosti obaveze iz poravnanja.

IZVRŠENJE STRANE IZVRŠNE ISPRAVE

Uslov da bi strana izvršna isprava imala svojstvo izvršne isprave i da bi se izvršavala kao i domaća jeste da glasi na privatno pravno potraživanje i da je priznata pred domaćim sudom.⁷ Ukoliko je sproveden poseban postupak za priznanje, koji se sprovodi prema pravilima vanparničnog postupka i u nadležnosti je višeg suda ili privrednog suda, tada lice – poverilac iz strane izvršne isprave koja je priznata u posebnom postupku, može koristiti istu u svim postupcima pred domaćim sudovima i organima.

⁵ Član 45. stav 1. ZIO.

⁶ Stav 2, *ibidem*.

⁷ Član 46. stav 1. ZIO.

U slučaju pokretanja izvršnog postupka, a da prethodno strana izvršna isprava nije priznata pred domaćim sudom, o priznanju strane izvršne isprave odlučuje izvršni sud kao o prethodnom pitanju.⁸ U takvoj situaciji izvršni sud primenjuje odredbe *Zakona o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja*.⁹ U tom slučaju predlog za izvršenje sa priložima (strana izvršna isprava) mora biti prevedena od strane sudskog prevodioca na jezik u službenoj upotrebi u sudu. Isti se dostavlja protivnoj strani. Ukoliko ne postoji diplomatski reciprocitet što podrazumeva da postoji međunarodni ugovor koji je ratifikovala Srbija i država iz koje potiče strana izvršna isprava ili bilateralni ugovor, često se postavlja pitanje faktičkog reciprociteta, te je neophodno zatražiti mišljenje od Ministarstva pravde.

Poravnanje koje je zaključeno pred sudom ili drugim državnim organom u inostranstvu u pogledu svojstava same izvršne isprave ili načina izvršavanja u potpunosti se izjednačava sa domaćom izvršnom ispravom – sudskim poravnanjem.¹⁰

IZVRŠENJE UPRAVNIH STVARI

Rešenje koje je doneto u upravnom postupku, a glasi na novčano potraživanje, sprovodi se kada ono postane izvršno prema pravilima ZIO. *Zakon o opštem upravnom postupku*¹¹ propisuje da rešenje prvostepenog organa postaje izvršno kada istekne rok za žalbu ako žalba nije izjavljena, obaveštavanjem stranke ako žalba nije dozvoljena i ako žalba ne odlaže izvršenje rešenja, kada se stranke određuju prava na žalbe, te obaveštenjem stranke o rešenju kojim se žalba odbacuje ili odbija.¹² Rešenje drugostepenog organa postaje izvršno kada stranka bude obaveštena o njemu.¹³ Ako je u izvršnom rešenju određeno da stranka može preduzeti radnje koje se izvršavaju u određenom roku rešenje se izvršava kada rok istekne. Ako u izvršnom rešenju nije određen rok, rešenje se izvršava kada istekne 15

⁸ Stav 3. *ibidem*.

⁹ "Sl. list SFRJ", br. 43/82 i 72/82 – ispr., "Sl. list SRJ", br. 46/96 i "Sl. glasnik RS", br. 46/2006 – dr. zakon.

¹⁰ Odredbe Zakona o izvršenju i obezbeđenju koje uređuju pitanje izvršenja strane izvršene isprave – član 46, treba tumačiti u uskoj vezi sa odredbama člana 86. do 101. i člana 107. *Zakona o rešavanju sukoba zakona o propisima drugih zemalja*. Ako je u pitanju odluka strane arbitraže relevantne su odredbe *Zakona o arbitraži* ("Službeni glasnik RS", br. 46/06). I pred arbitražnom se naravno može zaključiti sporazum – poravnanje između dve strane.

¹¹ "Sl. glasnik RS", br. 18/2016 i 95/2018 - autentično tumačenje.

¹² Član 190. stav 2. *ibidem*.

¹³ Stav 3. *ibidem*.

dana od kada je postalo izvršno.¹⁴ Novčane obaveze izvršavaju se sudskim putem u okviru sudskog izvršnog prava.

Ista pravila važe kada dođe do zaključenog poravnanja između stranke i državnog organa, s tim da se izvršenje može sprovesti samo protiv lica, odnosno stranke, koja je zaključila poravnanje.¹⁵

Upravni ugovor je dvostrano obavezan pisani akt koji, kada je to posebnim zakonom određeno, zaključuju organ i stranka kojim se stvara, menja ili uki- da pravni odnos u upravnoj stvari. Sadržina upravnog ugovora ne sme biti protivna javnom interesu ili pravnom interesu trećih lica. Ovi ugovori po pravilu predstavljaju specifičnu vrstu poravnanja jer nastaju kao i svi ugovori kao rezultat saglasnosti volja, tako da se na upravne ugovore shodno primenjuju supsidijarno i odredbe zakona kojim se uređuju obligacioni odnosi.¹⁶

Plan reorganizacije u stečaju. – Osim ZIO i *Zakon o stečaju*¹⁷ reguliše pitanje izvršenja “plana reorganizacije”. Dakle, prema odredbama ovog akta, stečaj se sprovodi bankrotstvom ili reorganizacijom. Bankrotstvo podrazumeva namirenje poverioca prodajom celokupne imovine stečajnog dužnika, dok reorganizacija podrazumeva namirenje poverilaca prema usvojenom planu reorganizacije i to redefinisanjem dužničko-poverilačkih odnosa, statusnim promenama dužnika ili na drugi način koji je predviđen planom reorganizacije.¹⁸ Upravo u slučaju sprovođenja stečaja reorganizacijom i donošenjem plana reorganizacije koji može biti unapred pripremljen ili sačinjen u toku stečajnog postupka, isti mora biti rešenjem potvrđen od strane stečajnog suda (privredni sud – odeljenje stečaja). Plan reorganizacije stiče svojstvo izvršne isprave. Plan reorganizacije je faktički novi ugovor o izmirenju potraživanja koja su u njemu navedena i to je ugovor poverilaca i stečajnog dužnika, a nakon usvajanja potvrđivanja predstavlja izvršnu ispravu, a postaje izvršan po isteku roka predviđenog za namirenje poverilaca iz pojedinih klasa.

Danas u pravnoj teoriji postoje različita shvatanja oko pravne prirode plana reorganizacije. Takozvana ugovorna teorija plan reorganizacije tretira kao obligacioni odnos koji zaključuju učesnici ovog postupka. Ono na čemu se insistira jeste da je većinski broj učesnika bitan kvalitet za punovažnost ovakvog sporazuma.

¹⁴ Stav 4. *ibidem*.

¹⁵ Stav 5. *ibidem*.

¹⁶ Član 26. *ibidem*.

¹⁷ “SL. glasnik RS”, br. 104/2009, 99/2011 - dr. zakon, 71/2012 - odluka US, 83/2014, 113/2017, 44/2018 i 95/2018.

¹⁸ Član 1. *ibidem*.

Ugovorna priroda plana proizilazi iz samog teksta Zakona o stečaju. Drugo pak pravno shvatanje tretira plan reorganizacije kao sudsku odluku. Argumentacija za ovakvo shvatanje leži pre svega u činjenici da plan reorganizacije donosi i prihvata sud i da je upravo plan reorganizacije označen kao izvršna isprava koja se može sprovesti prema pravilima izvršnog prava.¹⁹

Plan reorganizacije kao specifična izvršna isprava ima posebna svojstva u odnosu na poverioce a koja proističu iz ZIO. Pored činjenice da se i poverioci koji potraživanje u izvršnom postupku ostvaruju na osnovu plana reorganizacije u formalno procesnom smislu nalaze u istoj poziciji kao i bilo koji drugi poverioci, u materijalno pravnom smislu nije tako. Njihovo pravo na ostvarenje potraživanja iz plana reorganizacije je u materijalno-pravnom smislu ograničeno izvršnom ispravom – planom reorganizacije. Ovaj plan zapravo predstavlja po svojoj prirodi ugovor za izmirenje potraživanja. Ugovorne strane su poverioci i stečajni dužnik, a odnosi koji su uređeni prema uslovima iz plana upućuju poverioce da svoja novčana potraživanja namire prvenstveno iz imovine koja je planom za tu klasu poverilaca predviđena.

Zakon o stečaju, prateći pravnu prirodu plana reorganizacije predviđa da će potraživanja poverilaca koja nisu obuhvaćena odredbama plana o namirenju poverilaca biti namirena na isti način i pod istim uslovima kao i potraživanja drugih poverilaca, njihove klase. Ovde se po našem mišljenju otvara još jedno pitanje procesnih ovlašćenja lica koja nisu direktno obuhvaćena planom reorganizacije, te načina njihove kontrole kako se sprovodi plan reorganizacije.

Ukoliko bi plan reorganizacije iz bilo kog razloga izgubio svojstvo izvršne isprave ili ako bi rešenje o izvršenju koje je doneto na osnovu plana reorganizacije bilo pravnosnažno ukinuto, osim što menja dotadašnji materijalnopravni odnos, izvršni dužnik i izvršni poverilac zamenjuju mesta koja su u procesnom smislu imali u postupku izvršenja. Faktički izvršni dužnik dolazi na poziciju izvršnog poverioca. Sud će u slučaju ispunjenja uslova propisanih ZIO doneti rešenje o protivizvršenju o kome će biti određena i sredstva izvršenja koja je naznačio izvršni dužnik, te će se po pravilu putem javnog izvršitelja sprovesti izvršenje određeno rešenjem o protivizvršenju.²⁰

¹⁹ O pravnoj prirodi stečaja vidi detaljnije: Vuk Radović, *Osnovi stečajnog prava*, 2018, Beograd; Mihajlo Velimirović, *Stečajno pravo*, 2014, Beograd; Ivan Todorović, *Pravne posledice usvajanja plana reorganizacije*, doktorska disertacija, 2015, Beograd; Mirko Vasiljević, *Kompanijsko pravo*, 2015, Pravni fakultet Beograd; Dragiša Slijepčević, *Komentar Zakona o stečaju*, 2015, Beograd; Gordana Stanković, Nevena Petrušić, *Stečajno procesno pravo*, 2006, Beograd; Gordana Ajnspiler Popović, *Poverilac kao podnosilac predloga za pokretanje stečajnog postupka*, 2011, Beograd.

²⁰ Odredbe od 113. do 118. ZIO.

IZVRŠNOST JAVNOBELEŽNIČKOG AKTA

U javnobeležničkom aktu mora biti utvrđena obaveza na činidbu dužnika ali i njegova izjava da pristaje na prinudno izvršenje nakon dospelosti, što znači da akt mora sadržati klauzulu da bi bio izvršna isprava.²¹ Saglasnost dužnika je procesna dispozicija koja se odnosi na određeni zahtev i ne utiče na nastanak same obaveze. Javni beležnik, prilikom sačinjavanja javnobeležničkog akta mora da pouči dužnika o posledicama izvršnosti javnobeležničkog akta i o tome da li dužnik u javnobeležničkom aktu oslobađa poverioca dužnosti dokazivanja neophodnosti ispunjenja obaveze gde nastupa pretpostavljena izvršnost. Tu mogućnost poznaje i uporedno pravo, ali predviđa i naš Zakon o javnom beležništvu.

U slučaju da u javnobeležničkom aktu stoji odložni rok za ispunjenje koji se odnosi na vremenski period (npr. dug će biti plaćen nakon prvog januara) ili ako je uslov da se neki događaj desi (da se isplati 1.000 evra osobi A, kada napuni 18 godina, kada diplomira, kada sklopi brak i sl.) – u oba slučaja javni beležnik pre nego što stavi klauzulu izvršnosti na sopstveni akt mora najpre da proveriti da li je istekao vremenski rok odnosno da li su ispunjeni uslovi.

Ukoliko u javnobeležničkom aktu kao i u sudskom poravnanju stoji da će se izvršenju pristupiti npr. nakon 1. januara 2019. godine, onda nema nikakvog razloga da se proverava bilo koja okolnost već će se klauzula izvršnosti staviti kada protekne naznačeni rok. Svaki dan nakon 1. januara 2019. godine praktično predstavlja osnov za izvršenje.

Ukoliko je klauzula izvršnosti od strane suda, upravnog organa, prekršajnog suda ili pak javnog beležnika stavljena neosnovana, svaki od ovih organa je dužan da je na predlog stranke, po predlogu ili pak po službenoj dužnosti, stavi van snage, odnosno ukine klauzulu izvršnosti.

Javnobeležnički zapis u kome se, na primer, osoba A obavezuje da će dug vratiti osobi B, nema karakter izvršne isprave. Čak i ako je iznos tog duga precizno određen, ukoliko nema vremenskog naznačenja dospelosti obaveze, ne možemo govoriti o podobnosti za izvršenje takvog zapisa. Prema odredbama ZIO paricioni rok za dobrovoljno izvršenje nakon donošenja izvršne isprave iznosi 15 dana u slučaju da u samoj izvršnoj ispravi nije određen neki kraći rok (npr. 8 dana u privrednim sporovima i sl.) ili pak izuzetno neki duži rok. No, s obzirom da se u konkretnom slučaju ne radi o presudi, već o sporazumu stranaka, nepostojanje utvrđenog datuma dospelosti onemogućava sprovođenje izvršenja, te takav akt ne

²¹ Član 85. stav 1. *Zakona o javnom beležništvu*, "Sl. glasnik RS", br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – dr. zakon, 93/2014 – dr. zakon, 121/2014, 6/2015 i 106/2015.

može biti podoban za izvršenje i takav javnobeležnički zapis nema karakter izvršne isprave.

Zakon o javnim beležnicima predviđa da će na zahtev stranke javni beležnik proveriti da li su ispunjeni svi uslovi za stavljanje potvrde o izvršnosti. Nakon sprovođenja prethodnog postupka provere javnobeležničkog zapisa javni beležnik staviće ovu klauzulu.²² Potvrda o izvršnosti je prema opštim pravilima ZIO potvrda koju stavlja sud na pravnosnažnu presudu, a ova klauzula se dakle izjednačava sa odlukom suda. Suština je dakle, u tome da će javni beležnik proveriti da li su ispunjeni svi zakonom predviđeni uslovi da se po odluci može postupati.

Kada govorimo o verodostojnim ispravama uloga javnih beležnika nije direktna, te se njihova ovlašćenja svode na funkciju osnaživanja verodostojnih isprava ili su pak u funkciji potvrđivanja činjenica koje mogu biti sporne ili pak potvrđivanja nastupanja određenih rokova dospelosti.

IZVRŠENJE NA OSNOVU SPORAZUMA O REŠAVANJU SPOROVA PUTEM POSREDOVANJA (MEDIJACIJE)

Nova izvršna isprava koja je uvrštena u ZIO jeste sporazum o rešavanju sporova putem posredovanja koje ispunjava uslove određene zakonom kojim se uređuje posredovanje u rešavanju sporova (posredovanje – medijacija).²³ *Zakonom o posredovanju u rešavanju sporova*²⁴ propisano je pod kojim uslovima sporazum o rešavanju sporova putem posredovanja ima snagu izvršne isprave. Ovaj normativ predviđa da je neophodno da sporazum sadrži izjavu dužnika kojom pristaje da poverilac na osnovu sporazuma o rešavanju spora putem posredovanja nakon dospelosti potraživanja može pokrenuti postupak prinudnog izvršenja (klauzula izvršnosti), te da su podnesci strana i posrednika overeni od strane suda ili javnog beležnika.²⁵ Prinudno izvršenje sporazuma o rešavanju spora putem posredovanja neće se dozvoliti ako zaključenje ovog sporazuma nije dozvoljeno, ako je sporazum suprotan javnom poretku, ako sporazum nije podoban za izvršenje ili je predmet izvršenja nemoguć.²⁶

Ovde možemo primetiti jednu vrstu odstupanja od načela formalnog legaliteta, s obzirom da izvršni sud ima ovlašćenje da proceni da li sporazumom stranke disponiraju ovlašćenim zahtevima ili zahtevima koji su suprotni javnom po-

²² Stav 6. *ibidem*.

²³ Član 41. stav 1. tačka 7. ZIO.

²⁴ "Sl. glasnik RS", br. 55/14.

²⁵ Član 27. stav 1. *ibidem*.

²⁶ Stav 2. *ibidem*.

retku ili je predmet izvršenja nemoguć. Kada je u pitanju podobnost za izvršenje ona je inače regulisana ZIO-om, tako da uprkos odredbi člana 27. Zakona o posredovanju u rešavanju sporova izvršni sud ima ovlašćenje da oceni da li je izvršna isprava podobna za izvršenje ili ne.

Kao i kod drugih u ovome radu nabrojanih izvršnih isprava i ovde je suština u dobrovoljnosti, odnosno spremnosti stranaka na sklapanje sporazuma u jednom specifičnom vansudskom postupku, u skladu sa zakonom. Dakle, posredovanje može biti uspešno čak i ako se ne sačini izvršna isprava. To su, na primer, sporovi o mirenju, sporovi o pružanju izvinjenja ili neke druge satisfakcije, sporovi o otklanjanju pojedinih nepravilnosti u radnom odnosu, u komšijskim odnosima i sl. Ipak za nas sa stanovišta ovog rada značajne su one odluke koje se sačine u postupku poravnanja, a koje se primenjuju kao izvršna isprava i mogu biti predmet prinudnog izvršenja.

REGISTAR ZALOGE

Kada je u pitanju izvod iz registra zaloge potrebno je istaći da prema *Zakonu o založnom pravu na pokretnim stvarima i pravima upisanim u registar*²⁷ on predstavlja izvršnu ispravu. Registar zaloge jeste javni registar založnih prava na stvarima i pravima fizičkih ili pravnih lica i drugih podataka koji se upisuju u Registar zaloge.²⁸

Izvršenje će se u skladu sa ovim aktom odrediti samo u cilju oduzimanja predmeta založnog prava od zalagodavca ili lica u čijoj se svojini državina predmeta založnog prava nalazi, te predaji tog predmeta založnom poveriocu u državinu.²⁹ Novčano potraživanje koje je obezbeđeno zalogom na pokretnim stvarima u skladu sa navedenim Zakonom, namiruje se u vansudskom postupku ukoliko je tako ugovoreno. Takođe, založni poverilac može zahtevati od suda da se predmet založnog prava proda u skladu sa zakonom koji uređuje postupak izvršenja i obezbeđenja.³⁰

Dakle, suština ovog zakonskog rešenja je da same stranke urede svoj odnos hipotekarnog zaduženja i obezbeđenja potraživanja tako što onaj koji nešto duguje pristaje na ovakvu vrstu pravnog odnosa. U slučaju da nije u određenom roku namirio dug onda se sprovodi postupak najpre obezbeđenja, a kasnije i izvršenja

²⁷ "Sl. glasnik RS", br. 57/2003, 61/2005, 64/2006 - ispr., 99/2011 - dr. zakoni i 31/2019.

²⁸ Član 56. stav 1. *ibidem*.

²⁹ Član 41. stav 1. *ibidem*.

³⁰ Član 43. stav 1. *ibidem*.

namirenjem prodajom. Poenta je, dakle, u zaštiti prava poverioca uz saglasnost dužnika koji mu garantuje određenom stvari ili pravom namirenje potraživanja.

DUŽNOST POSREDOVANJA JAVNOG IZVRŠITELJA

ZIO je u okviru posebnog člana utvrdio obavezu javnog izvršitelja da posreduje između stranaka radi sporazumnog namirenja izvršnog poverioca.³¹

Ova odredba je bila dosta kritikovana sa stanovišta stručne javnosti. Prvo pitanje odnosilo se na zakonsku formulaciju “dužan”, s obzirom da se čini da je to onda imperativna obaveza javnog izvršitelja te se s pravom može postaviti pitanje da li će se kao nepravilnost u radu isticati od strane izvršnog poverioca, izvršnog dužnika ili pak trećeg lica zašto on nije ovu svoju obavezu izvršio. Po našem mišljenju, logičnije bi bilo da se formulacija svodila na mogućnost, a ne na obavezu. Takođe, postavlja se pitanje da li su javni izvršitelji osposobljeni i ako jesu u kojoj meri za obavljanje poslova posredovanja, s obzirom na činjenicu da osim pravnog znanja, posrednik mora posedovati i čitav niz veština koje su uglavnom vezane za psihološki profil stranaka, na osnovu kojih se može postići uspeh u pregovaranju i postizanju sporazuma.

Ipak suštinsko pitanje je obim mogućnosti posredovanja s obzirom na činjenicu da je načelo formalnog legaliteta izvršnih isprava dominantno načelo u izvršnom postupku, te ono ograničava sprovođenje izvršenja na ono što je utvrđeno u izvršnoj ispravi. Sa te strane postavlja se pitanje u kojoj meri javni izvršitelj uopšte i može da vrši posredovanje i šta bi to posredovanje zapravo značilo. Da li to znači da on treba da izvrši dodatni pritisak na izvršnog dužnika da postupi po izvršnoj ispravi, da li izvršnom dužniku može da omogući određene povlastice u pogledu rokova isplate, odlaganje izvršenja, isplatu u obrocima i sl. Po našem mišljenju, zakonodavac bi morao ovu odredbu da precizira i “ublaži”. Mogućnost javnog izvršitelja da posreduje između izvršnog poverioca i izvršnog dužnika mogla bi se tako svesti samo na postizanje kompromisnog rešenja oko npr. vremena isplate, sredstva izvršenja koje je najprikkladnije za izvršnog dužnika a ne ugrožava prava izvršnog poverioca, isplatu u ratama i sl.³²

Dakle, ne bismo mogli da govorimo o sačinjavanju neke nove izvršne isprave u samom izvršnom postupku koja bi se označavala kao poseban pravni akt (poravnanje, sporazum o načinu izvršavanja i sl.). S druge strane, kakva je pravna priroda i svrha ovog sporazuma ukoliko on nema nikakvu pravnu snagu, te uko-

³¹ Član 137. ZIO.

³² Više o ovoj temi: Nebojša Šarkiće, Mladen Nikolić, *Komentar Zakona o izvršenju i obezbeđenju*, JP Službeni glasnik i Pravni fakultet Univerziteta Union Beograd, 2018, str. 1050.

liko on ne garantuje da će biti sproveden? Jedino logično objašnjenje leži u autoritetu javnog izvršitelja koji zapravo poseduje ovlašćenja sprovođenja izvršenja, te u slučaju da se, na primer, izvršni dužnik ne ponaša u skladu sa postignutim sporazumom koji je prihvatio izvršni poverilac, javni izvršitelj može svakako da reaguje i obezbedi sprovođenje izvršenja.

ZAKLJUČAK

Sasvim opravdano u našem pravnom sistemu afirmišu se svi oblici sporazumnog rešavanja spornih odnosa između stranaka u svim postupcima. Tako će, na primer, parnični sud uvek pokušati da postigne sporazum između supružnika u postupku razvoda braka, ili da postigne barem minimalni konsenzus oko međusobnih prava i obaveza kada su deca u pitanju. U radnom sporu takođe sud će nastojati da postigne kompromisno rešenje između zaposlenog i poslodavca ili između grupe radnika, poslodavca ili pak sindikata i poslodavaca. U vanparničnom postupku sud će uvek pokušati da postigne kompromis oko korišćenja zajedničkih stvari, podele zajedničke imovine, postizanja kompromisnog rešenja za ekspanziju i sl. Kod svih vidova naknade štete pokušava se iznalaženje najprikladnijeg rešenja kako bi obe strane u postupcima bile zadovoljne.

Zakonodavac ali i stručna javnost afirmišu mirno rešavanje sporova te je primetna ekspanzija u pokušajima da se u normativnom supstratu iz gotovo svih oblasti uvodi posredovanje kao alternativno rešavanje sporova.

Zakon o izvršenju i obezbeđenju predviđa nekoliko izvršnih isprava o kojima je u ovome radu bilo reči, koje se temelje na sporazumu između stranaka. Predviđeno je kao mogućnost da se kao izvršne isprave pojavljuju i druge izvršne isprave koje se posebnim zakonima označavaju kao izvršne isprave, te tako i u tim posebnim postupcima može doći do određenih kompromisa. U okviru krivičnog postupka predviđena je mogućnost postizanja sporazuma kod pojedinih krivičnih dela.

Na samom kraju treba reći da se navedena pozitivna praksa mora ipak sprovoditi kontrolisano i strogo u skladu sa zakonom. To podrazumeva da sud ili javni izvršitelj u postupku sprovođenja izvršenja različitih izvršnih isprava, koje su nastale kao rezultat kompromisa, mora voditi računa o ispunjenosti zakonskih uslova u pogledu sprovođenja takvih odluka.

Centralno pitanje je svakako dozvoljenost pojedinih odluka, jer da bi zaista bilo veoma opasno dozvoliti izvršenje odluka koje su suprotne zakonu. To bi bile, na primer, odluke o nesrazmernim kamatama, plaćanju kockarskih dugova, naknadi za nečasne radnje i sl. Glavna odgovornost je na onim organima koji sačinjavaju takve sporazume (sudovi u različitim postupcima ali i javni beležni-